

Abstract: Theses are devoted to the overview of social partnership models of European countries in the management of vocational education. Features of development of social partnership in European countries are considered.

Keywords: social partnership, professional education, foreign experience.

Герасимчук В.Г., д.е.н.,
професор кафедри міжнародної економіки,
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”
gerasymchuk.vh@gmail.com; gerasymchuk.vh@i.ua

ДОВГОСТРОКОВІ ОРІЄНТИРИ ПЛАНУВАННЯ: ДЕКЛАРАЦІЇ ТА ЇХ ВИКОНАННЯ

Анотація. Проаналізовано результативність виконання стратегій економічного розвитку національної економіки. Акцентовується увага на ключових факторах успіху в процесі досягнення стратегічних намірів. Запропоновано заходи щодо формування ефективного механізму управління стратегічними змінами в соціально-економічних системах.

Ключові слова: ефективність, конкуренція, організаційний механізм, стратегічне управління, стійкий розвиток

Вступ. З трибуни Верховної Ради України на парламентських слуханнях «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» (17.06.2009 р.) Голова Рахункової палати України член.-кор. НАНУ В.К. Симоненко заявив: «За роки незалежності було прийнято близько 500 державних програм, повністю не виконана жодна з них. У підсумку величезні, за нашими мірками, державні кошти пішли в нікуди. Але я можу стверджувати, що при існуючій системі організації розробки, виконання та контролю, ми приречені на невиконання будь-якої державної програми за будь-яких джерел фінансування. Це стосується ... будь-якої стратегії, затвердженої будь-яким урядом. Причин чимало, але головна в тому, що Кабінет Міністрів, Міністерство економіки, Міністерство фінансів фактично усунулися від процесу організації і управління соціально-економічними процесами в країні. Без вирішення цієї проблеми інноваційний шлях розвитку економіки як був, так і залишатиметься окресленим тільки на папері» [1, с. 44].

Пройшло 11 років. Чи змінився б текст виступу? Фактично – ні, лише змінилися назви міністерств, прізвища міністрів. Механізм управління продовжує пробуксовувати, погіршуючи імідж України у світі, у світових рейтингах, не поліпшуючи якість життя населення, крім олігархів та їх найближчого оточення. Що робити? Вдосконалювати теорію та методологію стратегічного управління? Можливо. А що з практикою втілення стратегічних намірів у життя? Якщо відповідати коротко: є Стратег, є стратегія. І навпаки: нема Стратега, нічого не варта будь-яка стратегія. Не допоможуть ніякі кошти, ніякі «заморські» консультанти, ніякі заяви, декларації, звернення, наради чи симпозіуми.

Постановка задачі (мета). Мета підготовлених тез доповіді полягає в тому, щоб з позицій певного досвіду як інженера, виробничника, політика, науковця, педагога, а втім, одного із понад 42 мільйонів українців, висловити певні міркування теоретичного та практичного спрямування з приводу вдосконалення окремих елементів механізму управління економічною політикою, стратегією інноваційного розвитку країни.

Досягнення сформульованої мети має торкнутися наступних питань: узагальнення напрацювань вітчизняних і зарубіжних авторів щодо формування та реалізації стратегічних планів; аналіз основних причин зриву виконання сотень чи, мабуть, вже тисяч стратегій, концепцій, програм, планів і т.п.; виявити найвагоміші фактори успіху в

досягненні стратегічних цілей як на передових підприємствах нашої держави, так і за її межами; наголосити на ключовій ролі Стратега в процесі постановки цілей, формуванні команди, створенні ефективної системи мотивації та контролю, реалізації стратегії.

Методологічною основою здійсненого дослідження стали положення концепцій сталого розвитку, теорії економічних циклів і криз, техніко-технологічних укладів, загальної теорії систем, а також використання загальнонаукових та спеціальних методів.

Результати. Наведемо афоризми відомих мудреців: «Якщо хочеш прочитати майбутнє, вивчай минуле» (Конфуцій, 551 – 479 до н. е.), «Народ, який не знає або забув своє минуле, не має майбутнього!» (Платон, 427 (428) – 347 (348) до н. е.). До чого висловлювання мудреців? Розробляючи чергову «епохальну» стратегію, ми чомусь соромимося згадати надбання наших попередників, завдяки яким Україна ще три десятиліття тому входила до десятки найпотужніших індустріально розвинених країн з надбаннями в космосі, літако- та суднобудуванні, технологіях зварювання, розробці надтвердих матеріалів і т.д. Якось у розмові з бувшим генеральним директором київського виробничого об'єднання «ВЕДА» В.І. Рекуновим співбесідник згадав: «А ти знаєш, що до нас за досвідом приїзжали делегації з General Electric (GE), Siemens?».

І в назві конференції, і в назві тез заявлена проблематика стратегічного управління (стратегічні імперативи, стійкий розвиток, стратегічне планування). На який період? Переважно до 2030 року. У свою чергу, стратегічне планування окреслює загальні контури розв'язання проблеми. Уточнення і конкретизація конкретних дій здійснюється на етапах середньострокового та поточного планування (річного, квартального і т.п.). В ЄС бюджетний цикл складає 7 років. Нині в ЄС точаться дискусії з приводу формування бюджету на 2021-2027 рр. з причини “Brexit”. Щорічно в ЄС затверджується поточний (річний) бюджет. У Китаї – традиційні п'ятирічні плани з внесенням коректив у щорічних заходах. Україна живе від бюджету до бюджету. Йдеться, зрозуміло, про річний бюджет. Заради об'єктивності зазначимо, що нині здійснюються перші кроки у напрямі середньострокового, трирічного бюджетного планування. В бюджетній декларації передбачено зазначати очікуваний рівень ВВП, інфляції, дефіцит державного бюджету (не перевищувати 3%), державного боргу (не більше 60% від ВВП), граничні показники видатків, оцінка фіскальних ризиків. Таке нововведення має вплинути на прогнозованість економічного розвитку, на узгодженість стратегічного та бюджетного планування.

Для вирішення важливих соціально-економічних проблем розробляються державні цільові програми (ДЦП) на відповідній методологічній та нормативно-правовій базі [2], [3]. За даними департаменту економічної стратегії та макроекономічного прогнозування Мінекономіки, максимальна їх кількість сягнула 64 у 20213 р., найменша – 14 у 2018 р. Загальна картина щодо їх ефективності представлена на рис. 1.

Виконання планових показників (фінансування) за підсумками 2018р. склало лише 33,16 %. До системних факторів, що стають на заваді досягнення встановлених цілей ДЦП, відносяться наступні:

- недосконалість методичного забезпечення при розробці, обговоренні, узгодженні, затвердженні та безпосередній реалізації прийнятих ДЦП, що потребує його доопрацювання як на загальнодержавному рівні, так і з урахуванням специфіки галузі, регіону, кластеру чи інших суб'єктів господарювання;
- програми, як це відображено у назві тез доповіді, виступають не дієвим інструментом розв'язання назрілих проблем соціального, економічного та екологічного спрямування, а носять характер декларації, лозунгу, намірів чи безпідставних обіцянок;
- при розподілі бюджетних коштів чи/та залучених з інших джерел фінансування не завжди дотримується принцип пріоритетності досягнення сформульованих цілей ДЦП;
- мають місце істотні розбіжності у запланованих та фактичних обсягах фінансування ДЦП, що свідчить про недосконалість виявлення джерел надходження коштів;

- при розробці самої концепції ДЦП не приділяється належна увага оцінці очікуваного ефекту від її реалізації, а також випереджувальному контролю за виконанням заходів програми, як за участю відповідних контролюючих органів, так і з боку громадськості;

- порушується принцип відповідальності за якісне виконання запланованих заходів, суворе дотримання фінансової та виконавчої дисципліни.

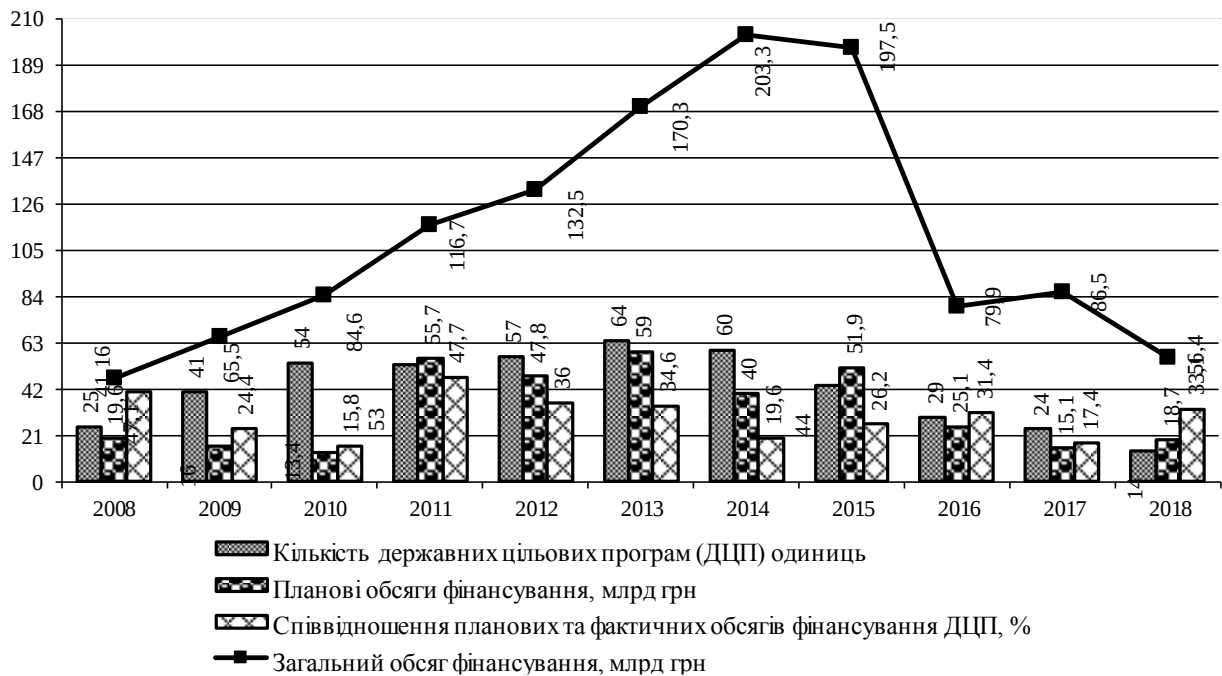

Рис. 1. Співвідношення планових і фактичних обсягів фінансування державних цільових програм за 2008-2018 рр., % та млрд грн

Джерело: складено автором за даними [4]

Актуальними на нинішньому етапі цивілізаційного розвитку є питання сталого та інноваційного розвитку, циклічної економіки, цифровізації, а поза усіляких «актуальностей», безумовно, боротьба з коронавірусом. З цією метою світове товариство має якнайшвидше скооперуватися у виробленні загальних для всього людства оперативних і стратегічних дій політичного, дипломатичного, економічного, медичного, інформаційного та іншого спрямування для стабілізації ситуації. На жаль, криза на світовому ринку нафти плюс коронавірус вкотре відобразилася на валютному ринку, вкотре на здешевленні гривні (1996р.: \$ 1 = ₴ 1,8; 12.03.2020р.: \$ 1 = ₴ 26,45). На порозі – криза фінансово-економічна.

12.01.2015 р. Указом Президента України (№ 5/2015) схвалена Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». 30.09.2019 р. черговим президентом підписано Указ (№722/2019) «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Позитивно, що простежуються дотримання принцип спадкоємності у намірах вирішення важливих проблем в державі, впровадження в ній європейських стандартів життя та досягнення провідних позицій у світовому співтоваристві. Декларації приймаються. Разом з тим, викликає занепокоєння, що, передбачене указами щорічне затвердження плану дій, а також щоквартальне інформування про хід виконання цих планів, чомусь чи замовчується, чи забувається.

Не надає оптимізму зміст моніторингового звіту «Цілі сталого розвитку: Україна – 2019», в багатосторінковому тексті якого достатня кількість таблиць з цифрами, присутній певний набір рекомендацій, прогнозів [5]. Разом з тим, в аналізі відсутні

першопричини проблем розвитку та варіанти їх вирішення. Що стосується першопричин накопичених проблем, то їх потрібно шукати не за останні 3-5 років, а упродовж 1990-2020рр. чи ще раніше. Важливо вказувати на ті інституції та персоналії, хто тормозив реформи, ставлячи власні інтереси вище інтересів держави, її громадян.

За підсумками 2017 року у світовому Індексі Цілей сталого розвитку (ЦСР) Україні відведено 39-е місце з сумарними 72,3 балами. Це досить високий показник. Разом з тим, з 17 ЦСР найгірше становище України з виконанням цілі № 9 «Індустрія, інновації та інфраструктура»: 25,9 балів з 100,0, в якій особлива роль відводиться інноваціям. Про стан науки і технологій в країні можна судити за даними рейтингу інноваційних економік (2020 Bloomberg Innovation Index). Україна зайняла 56-е місце з 48,24 балами серед 60 економік світу. Ще два роки тому вона знаходилась серед ТОП-50, займаючи 46-е місце. Значно кращі позиції у наших сусідів: Польща – 25-е місце, Росія – 26-е, Угорщина – 28-е, Румунія – 32-е, Словаччина – 41-е, нарешті, Болгарія – 42-е. В ТОП-5 входять: Німеччина (88,21 бала), Південна Корея, Сінгапур, Швейцарія і Швеція [6]. Оцінка інноваційності економіки країни здійснюється за наступними критеріями; витрати на R&D / ВВП; додана вартість виробництва / ВВП; рівень продуктивності; число науковців на 1 млн. населення країни; частка випускників вузів; частка інноваційних підприємств в загальній кількості компаній; патентна активність (табл.1).

Таблиця 1. Україна та держави-сусіди у рейтингу інноваційних економік (2020/2019)

Місце	Країна	Бали	Іntenс. R&D	Вир-во додан.в.	Продук-тивність	Високі технол.	Ефект. освіти	Концент. R&D	Патент. активн.
25	Польща	69,98	35	17	33	22	19	38	29
26	Росія	68,63	33	37	43	30	25	23	25
28	Угорщина	68,24	25	13	40	18	54	30	48
32	Румунія	65,25	56	19	32	23	27	47	30
41	Словаччина	59,36	39	10	38	51	53	35	46
42	Болгарія	56,59	45	33	48	47	44	37	50
56	Україна	48,24	57	57	57	35	48	49	36

Джерело: 2020 Bloomberg Innovation Index

Падіння позицій України у рейтингу інноваційних економік явище не випадкове. Цілком зрозуміло, що простежується чітка закономірність деградації у ланцюгу «освіта – наука – виробництво – споживач». Йдеться, насамперед, про сферу промислову, яка формує інноваційність економіки. Не випадково Україна, за даними ЮНІДО, знаходиться не серед 57 країн, що входять до групи держав з розвиненою промисловістю, а її віднесено до групи країн і економік з промисловістю, що розвивається (32 країни).

Оскільки ми торкнулися питання освіти, варто звернути увагу, що нинішня молодь в Україні аж ніяк не налаштована на працевлаштування у сфері промисловості. Абітурієнти обирають не інженерні спеціальності. Найпопулярнішими на вступній кампанії – 2019 стали спеціальності: філологія, право, менеджмент, комп'ютерні науки; середня освіта; журналістика; економіка; інженерія програмного забезпечення; психологія; медицина. В НТУУ «Київський політехнічний інститут» найвищим конкурс був на наступні спеціальності: журналістика (72,6 заяв на бюджетне місце); право (58,8); філологія (47,7); маркетинг (43,2); публічне управління та адміністрування (30,8). Найвищий конкурс на інженерні спеціальності: інженерне програмне забезпечення (20,9), біомедична інженерія (18,8), комп'ютерні науки (18,0), кібербезпека (17,9). Середній конкурс по КПІ склав 8,87, найбільший – на факультеті лінгвістики – 35,81, найменший – на інженерно-фізичному – 2,71. Чому так? Немає промисловості, немає робочих місць, немає попиту. Освіта упродовж останніх років виконує, скоріше за все, соціальну функцію.

Якщо молодь не йде на інженерні спеціальності, виникає питання, а хто ж здійснюватиме реалізацію заходів, передбачених численними стратегіями інноваційного

розвитку, наприклад, Стратегією розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленої відповідним розпорядженням Кабінету Міністрів України.

У зазначеному документі вказано про зобов'язання Міносвіти і науки спільно з іншими органами виконавчої влади скласти план заходів з реалізації стратегії. Вказана також необхідність з 2022 року розробляти та подавати на розгляд уряду проекти трирічних планів з реалізації Стратегії. Визначені індикатори реалізації Стратегії серед яких: частка витрат на виконання НДДКР у ВВП має скласти 3% у 2030р. порівняно з 0,45% у 2017р.; частка експорту високотехнологічних товарів в загальному обсязі експорту товарів має скласти 30% (у 2017 р. – 15,4%); частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції промислового сектору економіки повинна досягти 10% (у 2017р. – 0,7 %) і т.д. [7].

Можна з впевненістю заявити, що й ця стратегія так і залишиться на папері. Крім усіх відомих причин (зовнішні фактори, фінансування, податки, платоспроможність населення і т.д.), вкажемо лише декілька. Чому Міносвіти, а не Мінпромисловості займається виробничою сферою? Чому не вказано, на яке місце Україна повинна претендувати у світовій економіці? Чому не вказана посада, прізвище, ім'я, по-батькові, хто нести персональну відповідальність за ухвалену Стратегію?

Висновки. Нобелівському лауреату В.В. Леонт'єву належать слова: «Економіка – це корабель, якому потрібен парус, наповнений вітром вільного підприємництва і конкуренції, а також кермо державного регулювання». І на державному, і на усіх інших рівнях управління стратегічними змінами має ефективно функціонувати як організаційний, так економічний механізм. Економічний механізм має стимулювати дії учасників для досягнення стратегічних цілей, організаційний – регламентувати, координувати і контролювати діяльність. Ключовою умовою успіху завжди виступає наявність Стратега, який формує команду, визначає напрям руху, стимулює діяльність і веде до виконання запланованих заходів, до досягнення стратегічних цілей.

Література

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів /Авт.-упор. Г.О. Андрушук, І.Б. Жилиєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – С. 44.
2. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 р. № 1621-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – Ст. 352.
3. Про затвердження порядку розроблення та виконання державних цільових програм: постанова Кабінету Міністрів країни від 31.01.2007 р. № 106 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 8. – Ст. 352.
4. Стан виконання державних цільових програм у 2018 році. Департамент економічної стратегії та макроекономічного прогнозування. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=af01c7f8-6e92-468f-8138-f41c1cd7d09e&title=StanVikonanniaDerzhavnikhTsilovikhProgramU2018-Rotsi&isSpecial=true>.
5. Цілі сталого розвитку Україна 2019. Моніторинговий звіт. Державна служба статистики. URL: https://www.ukrstat.gov.ua › SDGs-MonitoringReport_v08_24.09.2019.pdf.
6. Кучук М. Украина опустилась в рейтинге инновационных экономик Bloomberg. URL: <https://biz.liga.net/ekonomika/all/novosti/ukraina-opustilas-v-reytinge-innovatsionnyh-ekonomik-bloomberg>.
7. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р / Україна. Кабінет Міністрів // Урядовий кур'єр. – 2019. – № 143. – 30 липня. – С. 9-10.

Gerasymchuk V.H., Dr. Ec. Sc.,

Professor Department of International Economy,

National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”

gerasymchuk.vh@gmail.com; gerasymchuk.vh@i.ua

LONG-TERM PLANNING GUIDELINES: DECLARATIONS AND THEIR EXECUTION

Summary. *The effectiveness of implementing strategies for the economic development of the national economy is analyzed. The focus is on key success factors in the process of achieving strategic goals. Measures are proposed to form an effective mechanism for managing strategic changes in socio-economic systems.*

Key words: competition, efficiency, organizational mechanism, strategic management, sustainable development

Djuretic Gordana, Ph.D., Associate Professor,
Faculty of Information Technology and Engineering,
University Union "Nikola Tesla", Belgrade, Serbia
gordana.djuretic@fpp.edu.rs

Krasulja Nevena, Ph.D., Professor,
Faculty of Business Studies and Law,
University Union "Nikola Tesla", Belgrade, Serbia
nevena.krasulja@fpp.edu.rs

Ilic Dejan, Ph.D., Professor,
Faculty of Business Studies and Law,
University Union "Nikola Tesla", Belgrade, Serbia
dejan.ilic@fpp.edu.rs

Jankovic Milan, Associate Professor,
Faculty of Information Technology and Engineering,
University Union "Nikola Tesla", Belgrade, Serbia
milan.jankovic@fpp.edu.rs

"TO BE OR NOT TO BE" A COMPANY IN CRISIS

Summary: Crises form an integral part of socio-economic history, and they will surely persist in the future. Although history is not just about crises, these events have a dramatic impact on society and shape our ideas and behaviors in the past, present and future. As society evolves and technology advances, humanity faces more and more diverse crises. The advancement of technology brings with it new possibilities for the emergence of catastrophic events. As a consequence, our planet has become a world of accelerated change and even a "world of risk." In times of crisis, all subjects of society are forced to behave differently from normal situations if they are to survive, sustain, overcome the crisis and create new (normal) conditions for further sustainable development. This is especially true for organizations (companies, firms, companies).

Key words: crisis, crisis management, symptoms, causes

INTRODUCTION

Every organization sooner or later faces some kind of crisis (natural disasters or industrial disasters, or some other kind of crisis; they occur in business, such as financial problems, or crisis due to reckless management actions, etc.). Crises occur in every sphere of business and life in general. The way business entities, or their managers, react in such situations shows what they really are as "experts" in their business. Organizations also disappear, under the influence of crisis forces, because of their inability to restrain themselves or turn them in the desired direction. In turbulent times, such as the present times, the crisis will be more and more devastating. "This applies to both the natural and the social order".¹⁹

It is difficult, even impossible, to list all the characteristics of a crisis, because they differ in content, duration, specific characteristics, but it is possible to list three common to all crises. And those are:

¹⁹ "All acquired knowledge about the movements in the natural order and the products of these movements are used by people as knowledge that enables them to construct thoughtfully those modes of conscious action, through which they increase the power and success of achieving their goals ..." (Vojislav Vučenović and Milan Radosavljević, *Holistic Success Technology*, Faculty for Education of Law Graduates and Graduate Economists in Management, Novi Sad, 2011, p. 40).